

FRANČIŠEK SMERDU (1908–1964)
Donacija Narodni galeriji

Od 23. januarja 2021

Gradivo za novinarje

Narodna galerija predstavlja **sedemintrideset plastik kiparja Frančiška Smerduja** (Postojna, 1908 – Ljubljana, 1964) v mavcu in v glini. Podarila jih je kiparjeva hči, akademska kiparka **Mojca Smerdu**. Donacija zajema osnutke za kiparjeva raznolika dela, in sicer **osnutke za glave, portrete, malo plastiko, reliefe ter monumentalno spomeniško kiparstvo**.

V zgodovino kiparstva na Slovenskem se je Frančišek Smerdu vpisal kot snovalec **malih intimnih plastik**, ki so v svoji izraznosti na poseben način monumentalne, na drugi strani pa kot avtor **monumentalnih javnih spomenikov**, ki jih zaznamuje svojevrstna "intimnost". Kipar je namreč male kipe ustvarjal z enakim zanosom kot velika monumentalna dela.

Frančišek Smerdu je bil skupaj z drugimi študenti zagrebške likovne akademije član **Kluba neodvisnih slovenskih likovnih umetnikov** in pozneje **profesor na ljubljanski likovni akademiji**. Ustvarjal v različnih materialih, najraje v marmorju, učinek zglajene, mehke kiparske gmote je ritmično stopnjeval z bolj slikovito obdelavo površine z živahno igro svetlobe in senc. Apolonična lepota njegovih ženskih figurin v različnih pozah in s preprostimi »atributi«, kakršni so šal, brisača, vrč, pladenj ali prt, doseže še večjo intimnost v bolj svobodni obdelavi in topli barvi gline. Precej omejen ikonografski svet dopolnjujejo še **portretne glave in spomeniško kiparstvo**, v katerem se je **na izviren način približal estetiki socialističnega realizma** in jo zaznamoval – v nasprotju z mirno poetiko zasanjanih ženskih likov – z gibanjem in zanesenim vznemirjenjem.

Razstava *Frančišek Smerdu (1908–1964)*. Donacija Narodni galeriji bo na **ogled od 23. januarja 2021** v Galeriji Narodni dom v Narodni galeriji.

Dodatne informacije:

Glavna pisarna

T: 01 24 15 400, E: info@ng-slo.si

mag. Mateja Breščak, avtorica razstave in vodja projekta

T: 01 24 15 412, E: mateja_brescak@ng-slo.si

O razstavi

Uvodno besedilo direktorice Narodne galerije dr. Barbare Jaki

Bogatitev muzejskega fonda z dediščino, ki je pomembna za kar najbolj popolno predstavitev obdobja, posameznega umetnika, umetnostne smeri ali likovne motivike, je ena od temeljnih nalog Narodne galerije. Zbiralna politika je usklajena z ustanovitvenim aktom galerije in inventariziranim fundusom, posebej opredeljena pa tudi v strateškem načrtu institucije. Sredstva za odkupe umetnin se iz leta v leto manjšajo, zaradi dinamike sproščanja teh sredstev je oteženo dolgoročno načrtovanje, še bolj pogosto pa ovira že dogovorjene odkupe.

V zadnjih letih praznino zapolnjujejo številne donacije umetnin ali celotnih opusov. To so dragocena dejanja lastnikov, ki potrjujejo zaupanje javnosti v naše delo. Tako so v Narodni galeriji na izrecno željo donatorjev poleg korporacijskih zbirk dobili svoje mesto Marjan Pogačnik, Bojan Kovačič, Zoran Mušič, Metka Krašovec in leta 2012 kipar Frančišek Smerdu (1908–1964). Umetnikova hčerka, kiparka Mojca Smerdu, je Narodni galeriji podarila sedemintrideset plastik v mavcu in glini, ki so se pridružile trinajstim že inventariziranim Smerdujevim kipom; eden od teh je leta 2016 dobil svoje mesto v novi stalni zbirki.

Darovalki Mojci Smerdu se iskreno zahvaljujemo za neprecenljivo dopolnitev kiparske zbirke Narodne galerije, ki je odslej skrbnica osnutkov za več kiparjevih najpomembnejših del, med njimi *Strelca za Spomenik kraškim borcem* v Postojni ter alegorij *Pomlad*, *Jesen*, *Glasba* in *Drama* v Festivalni dvorani v Ljubljani.

Donacija zajema osnutke tako za intimno malo plastiko in reliefe kakor za javne spomenike in portrete v marmorju ali bronu. Od prevzema donacije je potekalo intenzivno muzejsko delo – evidentiranje, dokumentiranje, proučevanje še vedno premalo znanega opusa – in predvsem restavriranje. Nekateri osnutki so bili zaradi krhkosti neobstojnega materiala ali poznejših kiparskih postopkov v tako slabem stanju, da so bili komaj prepoznavni. Predpriprave so zahtevale detektivsko iskanje, včasih skoraj ugibanje. Mateja Breščak je opravila natančne raziskave, dopolnila marsikateri podatek o upodobljencih, opozorila na aktualna dogajanja s Smerdujevimi deli, npr. odtujitev Cankarjevega poprsja na Rožniku in umestitev kipa *Ekvorne* ob Gallusovem nabrežju v Ljubljani, natančneje pa je opredelila tudi marsikatero datacijo. Več tako zbranih informacij je služilo zamudnemu restavriranju, ki sta ga v največji meri opravili Martina Vuga in Erika Sartori. Zato lahko zdaj z novo lučjo pogledamo na umetnost Frančiška Smerduja in njegov ustvarjalni postopek.

Donacija je tudi priložnost, da obudimo že nekaj let staro vprašanje o oblikovanju nacionalne gipsoteke, zbirke mavčnih osnutkov, v kateri bi občutljiv material našel najbolj primerno zavetje, hkrati pa na enem mestu omogočil študij kiparskih zamisli in ustvarjalnih postopkov.

Frančišek Smerdu je bil skupaj z drugimi študenti zagrebške likovne akademije član Kluba neodvisnih slovenskih likovnih umetnikov. V letih pred drugo svetovno vojno oblikoval svoj ustvarjalni kredo in slog v naslonu na odlično obrtno znanje in dva izjemna profesorja, vodilna jugoslovanska kiparja Frana Kršinića in Ivana Meštrovića. Ob hkratnem poznavanju sodobnega, predvsem francoskega kiparstva je našel zase najustrežnejši izraz in zavzel prepoznavno mesto v razvojni liniji slovenskega novejšega kiparstva. Najstarejša Ivana Zajca in Ivana Napotnika ter svoja neposredna predhodnika Alojzija Repiča in Franceta Kralja je povezal z naslednjo generacijo, ki jo predstavljajo Jakob Savinšek, Stojan Batič, Drago Tršar in Ivan Štrekelj; ti so že bili Smerdujevi študenti na ljubljanski likovni akademiji, na kateri je poučeval od njene ustanovitve leta 1946 do svoje smrti leta 1964. Radikalni motivni in formalni invenciji ni sledil. Ustvarjal je v različnih materialih, najraje v marmorju, učinek zglajene, mehke kiparske gmote je ritmično stopnjeval z bolj slikovito obdelavo površine z živahno igro

svetlobe in senc. Apolinična lepota njegovih ženskih figurin v različnih pozah in s preprostimi »atributi«, kakršni so šal, brisača, vrč, pladenj ali prt, doseže še večjo intimnost v bolj svobodni obdelavi in topli barvi gline. Precej omejen ikonografski svet dopolnjujejo še portretne glave in spomeniško kiparstvo, v katerem se je na izviren način približal estetiki socialističnega realizma in jo zaznamoval – v nasprotju z mirno poetiko zasanjanih ženskih likov – z gibanjem in zanesenim vznemirjenjem.

Frančišek Smerdu je del naše likovne zavesti, čeprav v času svojega življenja ni veliko razstavljal. Umetnostnozgodovinska stroka je njegovo delo pozneje sicer večkrat izpostavila, vendar »človeška razsežnost notranjega življenja« njegovih malih, intimnih plastik vsaki generaciji spregovori drugače. In če še enkrat povemo z besedami Špelce Čopič, »samo njihova dovršena skladnost premaguje čas ter ohranja – za življenje umetnine potrebno – svežino čustvene in duhovne napetosti.«

Frančišek Smerdu (1908–1964)

Donacija Narodni galeriji

Narodna galerija, Galerija Narodni dom,
Ljubljana

Avtorica razstave in vodja projekta
Mateja Breščak

Restavratorsko-konservatorska priprava
del za razstavo
Martina Vuga, Erica Sartori, Nastja Budna,
Uroš Mehle, Silvo Metelko, Barbara
Slapnik, Rebeka Vegelj

Dokumentarni film Frančišek Smerdu
Studio MEG, Janez Meglič, Gregor Meglič

Kiparska tehnologija in
konservatorsko–restavratorska
problematika mavčnih odlitkov Frančiška
Smerduja
Martina Vuga

Oblikovanje kataloga in tiskovin
Kristina Kurent

Projekt so podprli
Narodna galerija
Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
Generali zavarovalnica d. d., Ljubljana
Radgonske gorice d. d.

Katalog

Izdala in založila
Narodna galerija

Zanjo
Barbara Jaki

Uredila
Mateja Breščak

Predgovor
Barbara Jaki, Mojca Smerdu

Avtorica besedila
Mateja Breščak

Jezikovni pregled
Irena Grahek

Fotografski posnetki in obdelava
Janko Dermastja (© Narodna galerija)

Oblikovanje kataloga, spremljajočih
tiskovin in priprava za tisk
Kristina Kurent

Tisk
Tiskarna knjigoveznica Radovljica d.o.o.

Naklada
300 izvodov

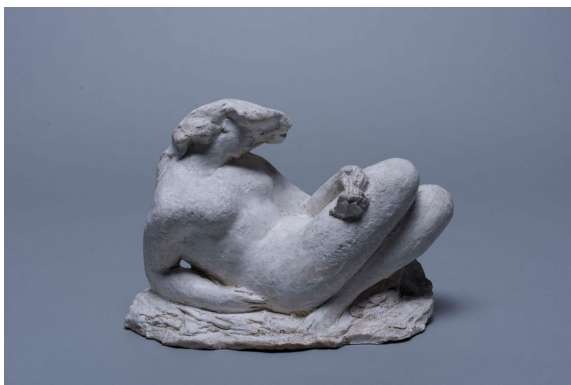
© Narodna galerija in avtorji, 2020

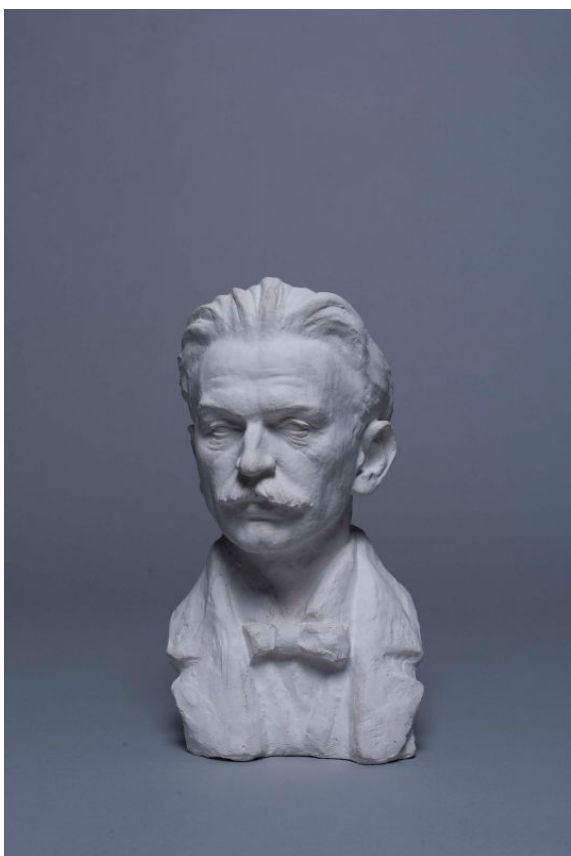
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

RADGONSKE GORICE
since 1852

Dekle s šopkom, 1961–1962
patiniran mavec, 25 x 35 x 18 cm
Narodna galerija, inv. št. NG P 1010

Ivan Cankar, 1942
mavec, 35 x 20 x 20 cm
Narodna galerija, NG P 988

Ples v maju (Pomlad), relief, (1957–1958)
mavec, 71 x 100 x 9 cm
Narodna galerija, inv. št. NG P 982

Strelec, 1951–1952
osnutek za Spomenik kraškim borcem,
Postojna
patiniran mavec, 64 x 55 x 25 cm
Narodna galerija, inv. št. NG P 984

Ležeča z vencem (Pomlad), 1957
osnutek za kip v Festivalni dvorani
(Pionirski dom - Center za kulturo mladih)
patiniran mavec, 48 x 155 x 62 cm
Narodna galerija, inv. št. NG P 981